

УДК 378.147

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-3\(204\)-14-19](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-3(204)-14-19)Самодрин Анатолій
Шакотько ВікторORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-6399-3893>
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-3004-5045>

ВЕРНАДСЬКІАНСЬКИЙ ВЕКТОР ОСВІТИ – ШЛЯХ ДО СТВЕРДЖЕННЯ НООСФЕРНОГО ГУМАНІЗМУ

- A** Ми досягли часу, коли відбувається корінна зміна нашої науково-педагогічної свідомості. І в її основі – пізнання людиною самої себе з екстраполяцією на увесь Світ. Синхронізувати дії людства у космосі, вибудовуючи адекватну свідомість, зможе надалі педагогічна функція і відповідна система освіти і науки, доповнена ІТ. Стаття торкається проблеми методологічної координації та концентрації над теорією ноосфери, науки і освіти, можливостей сучасної системи освіти на рівні психопедагогіки відповідати запиту часу, її здатності забезпечувати соціальну свідомість в умовах нинішньої кризи й тих змін, що зумовили посилення діалогу Людини і Природи.

Авторами актуалізувались погляди вчених: В. Вернадського, М. Головатого, М. Козирева, А. Макаренка, Ф. Моргуна, С. Рудишина, Г. Сковороди, А. Ткаченка, С. Френе та ін. на проблеми розвитку освіти, фундаменталізації її змісту та профілізації.

Ключові слова: В. Вернадський; профільна освіта; фундаменталізація змісту освіти; компетентнісний підхід в освіті; підготовка компетентного вчителя

- S** *Samodryn Anatolii, Shakotko Viktor. The Vernadskian vector of education – a path to the establishment of noosphere humanism.*

We have reached a time when there is a radical change in our scientific and pedagogical consciousness. It is based on human cognition of the self with extrapolation to the whole world. The pedagogical function and the corresponding system of education and science, supplemented by IT, will be able to synchronize humanity's actions in the Cosmos, building an adequate consciousness in the future. This article touches upon the problem of methodological coordination and concentration over the theory of noosphere, science and education, the capabilities of the modern education system at the level of psycho-pedagogy to meet the demand of time, its ability to provide social consciousness in the current crisis and those changes that have strengthened Human-Nature dialogue. At present, the system of upbringing the individual has absolute precedence over other systems of pedagogical support of the individual. The mission of education is proposed to be based on the view that duality becomes the essence of the modern culture of the planet – 1) preserving the harmony of humans with nature, 2) searching for social harmony with the construction of civilization. Ahead is the era of Harmony. One should be prepared for it as a given of life. The meaning of modern Human's life becomes his/her adaptation to the Cosmos through the identification of the personal in the social with the formation of a synthesis of the civil and professional worldview in the conditions of a growing and increasingly Mind-led oikumen. Humans are the most dynamic adaptive zone of the biosphere due to the intelligent activities they carry out. A problem has arisen for the modern school: what should be abandoned and what should be taken as experience for future generations. How exactly the mind should be cultivated – organized and educated – newly in the age of the Noosphere.

The authors updated the views of scientists: V. Vernadsky, M. Golovatyj, M. Kozyrev, A. Makarenko, F. Morhun, S. Rudyshyn, G. Skovoroda, A. Tkachenko, S. Frené and others on the problems of education development, fundamentalizing its content and profiling.

Key words: V. Vernadsky; profile education; fundamentalization of the education content; competence approach in education; training of a competent teacher

Самодрин Анатолій Петрович, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і психології, Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут «Бейт-Хана», м. Дніпро, Україна

Samodryn Anatolii, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of Pedagogy and Psychology Department, International Humanitarian and Pedagogical Institute «Beit-Khana», Dnipro, Ukraine

E-mail: asamodrin@gmail.com

Шакотько Віктор Васильович, кандидат педагогічних наук, заступник директора з навчальної роботи, Кременчуцький педагогічний коледж імені А. С. Макаренка, Україна

Shakotko Viktor, Candidate of Pedagogical Sciences, Deputy Director for Academic Affairs, Anton Makarenko Pedagogical College of Kremenchuk, Kremenchuk, Ukraine

E-mail: vv0304@gmail.com

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. На часі – фундаменталізація змісту загальної середньої освіти і поруч педагогічної освіти, яка її забезпечує, пробудження профільності діяльності особистості й організація профільної кооперації регіонів поряд із модернізацією системи освіти, охоплення її науковим поглядом із націлюванням на ноосферну перспективу як маршрут не лише розвитку, а й виживання. Термін «профіль» походить від латинських слів «pro» – уздовж та «filo» – штрих, лінія», спочатку «нитка» (лат. «filum» – нитка) – пояснює етимологічний словник. У сучасному звучанні – це «сукупність основних рис, що характеризують професію, спеціальність» [13, с. 338].

Педагогічна наука і практика постійно мають орієнтуватися на завтрашній день, прогнозувати й проєктувати якості нової людини, випереджувати суспільні запити на людську творчість як домінують соціально-професійної компетентності. Сучасними і невідкладними для подальшого уточнення системою освіти є міркування А. Макаренка щодо ідеї «випереджувального виховання», реалізація якої забезпечується через систему перспективних ліній у вихованні й розвитку окремого індивіда та людського соціуму й передбачає наявність знань, а також умінь, навичок і трудових орієнтацій по завершенні навчання [5; 11].

Відмітимо, що настав час активного педагогічного супроводу людини протягом усього її життя і протягом усіх вікових сегментів її життєвої траєкторії диференційовано і відповідно, час організації системи реального особистісно зорієнтованого навчання з трансформацією в систему учіння кожної особистості протягом її земного життя. Саме за умови синтезу спорідненої особистісної дії всезростаючий світовий хаос може перейти в євроорієнтовану земну цивілізацію нового типу – ноосферну, де головною ідеологемою освіти кожної особистості ставатиме усвідомлена коеволюція природи і суспільства [9].

Кібернетика учіння (особистість + IT-метод) на цьому шляху – сутнісний елемент профільного навчання. Фізична організація матерії та її кібернетична організація (антиентропійна), – це сторони дійсності, що не виключають, а взаємодоповнюють одна одну – на часі фундаменталізованої гуманітарної освіти.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблеми фундаменталізації змісту навчання на різних його етапах досліджували С. Бондар, Г. Васьківська, С. Гончаренко, В. фон Гумбольдт, С. Семеріков, М. Шишкіна та ін.

Фундаменталізація змісту освіти не є самоціллю, а є засобом у час величезних обсягів інформації, які вимушено повинен опрацювати здобувач освіти, забезпечення високого рівня освіти, формування системи наукових знань про навколишній світ, формування фахових компетентностей і навичок, необхідних для подальшого навчання.

Ноосферна освіта є багатовекторною, багаторівневою за цілепокладанням і організаційно відкритою системою, що діє в складі ноосферної культури на засадах творчої еволюції особистості. Той із каналів ноосферної освіти, який окреслює шлях еволюції Розуму на тлі Космосу, носія яко-

го позначаємо терміном «людина істинна», становить профільна освіта.

Профілізація освіти – явище об'єктивне – у широкому смислі відбувається як певна самоорганізація суспільства задля отримання певної «соціальної технології виробництва», «методу виховання й розвитку» людини істинної в складі ноосферного суспільства. Рівні профілізації бачимо такі: ремесло; інформаційно-технологічна система, політехніка; цілісна наука.

Профілізація освіти в умовах регіону об'єднала недостатньо структуровані проблеми, розроблення яких нині в контексті забезпечення стійкого розвитку України та світу продовжує бути перспективним: профільність, профільне навчання, система профільного навчання, профільна освіта тощо. Проблеми реалізації профільної освіти активно досліджували С. Вольянська, В. Кушнір, О. Ляшенко, Ю. Мальований, М. Піддячий, А. Самодрин та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Разом з тим наукове обґрунтування концепції ноосферної освіти, шляхів її реалізації на основі фундаменталізації її змісту та забезпечення профільності навчання з урахування особливостей та індивідуальних потреб учнів в повному обсязі не здійснено.

Мета дослідження: спираючись на наукові розвідки В. Вернадського, М. Головатого, М. Козирева, А. Макаренка, Ф. Моргуна, С. Рудишина, Г. Сковороди, А. Ткаченка, С. Френе, визначити ключові ідеї розвитку освіти України, фундаменталізації її змісту та протікання профілізації. Обґрунтувати необхідність переходу до ноосферної освіти – багатовекторної, багаторівневої за цілепокладанням і організаційно відкритої системи, що є складником ноосферної культури на засадах творчої еволюції особистості.

Викладення основного матеріалу дослідження. Фундаменталізація змісту освіти – основа цілісної професійної освіти, що передбачає опертя на сучасну наукову картину світу і належне місце людини у цьому світі, усвідомлення нею єдиної людської культури на засадах взаємообумовленості природничо-наукового і гуманітарного пізнання. Гуманізм нерозривно існує в гуманітарній ідеї розвитку, пізнається соціально й пронизує другу природу як оптимізуюче начало життя.

У свою чергу, гуманітарний розвиток – це орієнтація на максимальне розкриття потенціалу кожної людини і соціуму в цілому, створення гідних умов для реалізації всіх інтелектуальних, культурних, творчих можливостей людини і нації. Перехід до гуманітарного розвитку передбачає досягнення найвищих ступенів свободи особистості й водночас її готовність брати відповідальність за себе, свою родину, місцеву громаду, країну і світ. Гуманітарна освіта для нашого часу – сукупність знань в області суспільних наук (філософії, історії, філології, права, економіки, мистецтвознавства тощо) і пов'язаних з ними практичних навичок і вмінь діяти рішуче й виважено в динамічному часі. Їй за статусом притаманна функція ноосферної соціалізації людини – освоєння сконцентрованих у освітній меті знань, які розкривають

узагальнений і науково осмислений соціальний досвід як людства в цілому, так і окремого суспільства й навіть окремих людей [2].

У цьому контексті система гуманітарної освіти органічно поєднується з виховною роботою в закладах освіти – завданням популяризації науки на доступних рівнях, умотивуванням розвитку спорідненості душ рухом назустріч добру, істині, красі...

Головним напрямом розвитку педагогічної свідомості нашого часу стає наукове її вивчення, ноосферна модернізація освітньої системи з готовністю виховувати і розвивати людину істинну – синхронну біосфері, хронотоп якої повинен мати вищий ступінь звільнення внутрішньої енергії для ефективнішої участі в геологічних процесах, ніж було до цього – ноосферний.

На цьому шляху постать В. Вернадського і його наукова спадщина [1] у великій мірі стає маркером світогляду людини ноосферної доби, психозойської ери та її культури, по особливому актуалізується для України і Світу.

Головними завданнями наукових досліджень і прикладних розроблень у галузі гуманітарної спадщини академіка В. Вернадського в інтересах школи вбачаємо:

- вивчення ноосферного доробку В. Вернадського щодо утворення космосоціопланетарного феномену – космічної координати в складі сучасного світогляду людини;

- освітній розвиток гуманітарної сфери країни на засадах думок В. Вернадського;

- концептуалізація освітніх орієнтирів руху до монокультури світу – образу гармонійної світобудови та механізмів посилення діалогу Людини і Природи; принципів ноосферного гуманізму та основ психоконституційного проектування розвитку особистості в складі цифровізованого психозою;

- здійснення методологічної координації теорії ноосфери, науки й освіти, можливостей сучасної системи освіти на рівні IT-гібридизації психології та педагогіки та їх обопільності, що відповідає запиту часу, її здатності розвивати соціальну свідомість в умовах нинішньої кризи й тих змін, що спричинили посилення соціальної відповідальності за майбутнє;

- забезпечення психолого-педагогічної підтримки освітніх зусиль, що супроводжують процеси інформатизованого переходу біосфери в ноосферу в гуманітарній сфері та спрямовані на підвищення ефективності сучасної людини, хронотоп якої повинен мати вищий ступінь звільнення внутрішньої енергії для ефективнішої участі в геологічних процесах, що, в свою чергу, призведе до нового порядку життєдіяльності людського співтовариства на глобальному і регіональному рівнях – реального покращення життя;

- розв'язання протиріч, пов'язаних з інформологічним проектуванням освітньо-культурного каналу світового людства та України на засадах збільшення звільненої, здатної до виконання колективно-диференційованої роботи енергії наукової думки, зосередженої науковим потенціалом соборної особистості;

- удосконалення регуляторної політики в освітньо-гуманітарній сфері з перспективами створення психолого-педагогічного ресурсу гармонізації цифровізованої особистості, збагаченої глибинною національно-культурною спадщиною українського народу, який неперервно вивчає й розвиває ноосферну цивілізацію від мікро до космічного рівнів;

- виробити практичні рекомендації фундаторам освіти з питань проектування механізмів трансформації творчого его до стану творчого со-еґо на засадах персоніфікованої творчої еволюції людства.

Ми вже підійшли до дуже відповідального періоду життя на планеті – до корінної зміни нашого наукового світогляду. В його основі – пізнання людини самої себе, освітнє вивчення її особистості на такий рівень розуміння єдності світу, що дозволить перетворити гармонію сукупного інтелектуального ресурсу суспільства і його творчої енергії в рушійну силу науки ноосферної доби, у вирішальний фактор еволюції. Ноосфера як науковий шлях розвитку людства здійсниться звільненою енергією колективно-диференційованої праці в соборній особистості планети як проект освіти.

Нині освітній продукт стає все в більшій мірі залежним від техносферного «задуму», що, у свій час, формується під впливом раціонального інформаційно-мережевого мета-продукту: змісту освіти як складної технології, взаємодії інтелектуального й прикладного характеру діяльності, помноженої (доповненість, додатковість) діяльності особистості, (нібито зрозуміло?) коеволюційної ідеї. Але школі треба усвідомити, що наука не є сама по собі чистим розумом, на певному відрізку історії вона людинозалежна, виконує соціальне замовлення певного виду [8].

Науку не треба плутати з константою. Ми живемо в час завищеної самооцінки масової людини, живемо в борг за рахунок ненароджених поколінь саме через недолугість науки. Але, окрім неї, сподіватися ні на що. Для прориву такої близької дії, щоб уникнути хиби розвитку на майбутнє, треба формувати освітні системи як генератори мислі, що продукуватимуть надалі великі особистості, що зможуть організувати самоорганізацію в суспільстві за космічним правилом, генерувати енергію творчості як синтез віри і розуму, опираючись на принципи розвитку особистості в світлі геології інтелекту і космізації знань. Якщо справа педагога – підготовка людини «до справи її життя», то виникає потреба – вкласти свою душу в душу учня так, щоб «мале» усвідомило шлях, як ставати «великим, значущим». Ця теза може претендувати на принцип становлення культури особистісної творчої еволюції. Коли «маля малює своє Я», проектується процес його самотрансформації в напрямі майбутнього успіху, відшукуючи в собі профільну дію як індивідуальне окормлення процесу «творчого недороду» (термін за М. Козиревим [4]). При цьому започатковується «творча брунька» душі, символ фракталу-інтересу, такий іманентний стан душі, «коли гра-робота здатна переходити в роботу-гру» (принцип за С. Френе [12]) найліпше.

Якщо душа ідейно не охоплює справу життя – справа вітає від неї через невміння. У час кризи (суд, зважування вчинків) ідеологізована душа завжди потребує нового масштабу охоплення (нового судження для осуду), прагне: віднайнуться такі постаті особистості в минулій історії, що значно випередили свій час – вони і є нашими сучасниками з розвитку ідеї. При цьому мету розвитку варто правильно впізнавати і дитині, і дорослому одночасно – взаємоопосередковано і взаємодоповнено, як даність часу, як нескінченну дивину і красу (в основі – золотий перетин), як клич часу здобути освіту.

Освіта – не лише впізнаний образ, а й дотик до природи, її звуки, пахощі, все, чим смакуємо, окормлюємо душу – добро як гармонія пізнаного, краса, істина; стан, коли світ проникає в людину, задовольняє її потреби і запити, врівноважує її як носія рефлексій у цьому світі й одночасно доповнює людиною розумною Космос; це й видовий устрій суспільства, сім'ї та роду, і людський вчинок, і віра, любов і надія; це й стан інформаційного буття і дух життя; критерій зрілості особистості та її професійної здатності, виразник її людяності. Освіта – «ось» «vita» [7]. Вона виростає з материнської, батьківської і родової школи, доповнюється цивільною освітою і всім життям, де природа виступає першошколою і першовчителем.

Особистість – найвища цінність ноосферної цивілізації. У сучасній школі має запанувати дух творчої особистості, де педагоги є колективом діячів з вироблення маршрутів свідомого пошуку власного духу кожної особистості. Ціннісно зорієнтована праця особистості – ключ до її щастя. Кредо школи – ідея кращого життя для людини. Кредо виховання – зближення людини з її життям через пізнання самого себе. Найкоротший шлях до виховання здобутків особистості – батьки:

– батько як модель активної спорідненої діяльності, поставленої дитині деонтологічно в доступний спосіб у вигляді комунікативної основи суспільства як гри-праці для вибудови громадянської позиції особистості, зорієнтована на її майбутні життєві здобутки оберегами душі з усуненням можливості помилок посередництвом здобутого життєвого досвіду – проєктивний розум: істина, краса, совість;

– мати – життєдайна велич і найрідніша природа, її правда, добро, смисл і вірне серце, що завжди надіється і любить, які би ми не були...

Треба усвідомити те, що нині відбувається, створено попереднім життям поколінь споріднених особистостей. Те, що буде далі – створюємо ми. Ми – неперервний світ учителів і учнів, є невидимим мостом у майбутнє, собою ми вибудовуємо це майбутнє [6].

Чи вистачить нам розуму зробити його правильним – ноосферним?

Пам'ятаймо, що освітні огріхи – це повернення до тварності й до зневаги особистості, приниження її честі й гідності: призводять до унеможливлення демократії в сучасному її вимірі, а за ними – хаос сприйняття світу і вкорочений земний шлях для людини. Через недолугість нинішньої системи освіти, її нескоординованість (якщо стан залиша-

тиметься таким, як є нині) віртуально протягом століття 15 млн. українців зйдуть нанівець (розраховано на основі індексу людського розвитку). А скільки тих переораних поколінь українців-господарів (за Ф. Моргуном), кого обманула доля раніше, хто нехтуючи собою ненавмисно, ішов за гаслами-ідеологемами поза науковим світоглядом...

Освітня реформа – це своєчасне охоплення рухів самоорганізації освітнього древа, що пнеться до нових смислів із низу, від початків, до верху як спроектованого продукту, зовнішнім поглядом садівника – з верху, з позиції виплеканої віри, до низу – з думкою, що буде далі з цим насадженням. Сад освіти твориться як засади, що культурно зрощують як самозрощування для користі. Освіту педагогу як сад садівнику необхідно по-особливому любити і вирощувати в собі як ідею, де, поряд із омріяним образом, діють любов до життя і надія на краще в ньому, піддаючи впевненості Розуму випробуваннями, сумнівами. Освіта для педагога – це той сад добра, який тобі, як садівнику, можливо й не дочекатися в якості омріяних плодів. Це – краса самого процесу мріяння, шлях до недосяжної зорі – плекання «надії крізь тернії». А полем цього саду є людські душі, що живуть у цьому Світі, впорядкованому небесним законом – космосом. Антропоцентризм є одночасно антропокосмізмом, адже світ в людині – мікрокосм відображає людину в світі – макрокосм (за Г. Сковородою) [10].

Продуктом «(недо)освіти» стають «(недо)люди» та їх «(недо)держави»... з вадами як (недо)ліками, прийнятими як ідеологічне плацебо від власної освітньої системи. Нова школа – не нова ковдра для сну, а терновий колючий вінець на чолі нової української епохи, який стимулює думку кожного українця до змін на краще його життя. Смыслом життя людини безумовно є її адаптація до Космосу посередництвом екологічного мислення. Проте, вершин екологічного мислення в особистості досягне та школа, де любов і жага життя перевершує смисл життя, а педагог є тому початок... Нова школа потребує педагогіки занурення людини у ріку життя. Щоб не дрейфувати у фарватері природно складеної течії – процесу глобалізації, необхідно самим українцям визнати, що у цьому вимірі треба й можливо управляти, але це не те саме, що пробиватися кудись поза чергою, за рахунок інших і будь-якою ціною. Треба освітою як новим мисленням займати чільне місце в науковому клубі «Що, де, коли ноосфери Землі», який досліджуючи «течії», встановлює «лоції» й, запропонувавши способи пересування, вкаже на засоби як на матеріальні продукти і технології (в т. ч. – якості-кількості людини і людства), що потрібно виробити за мінімальної шкоди для довкілля [14].

Нове мислення необхідно виховувати з глибин особистості осередками сучасних реалій з побудовою життєвої перспективи як наскрізної багатоступеневої задачі для людини і разом з ним вивисувати освітню мету як новий світоглядний горизонт засадами ноосферної науки в нетрях космізованої системи освіти – синтез фундаментальної науки й освітньої логістики як засобу оптимальної доставки освіти до масового різночинного сортаментно розпізнаного психологією користувача. На черзі дня педагогічної науки з но-

вою силою виникає проблема зрілості особистості з особливою гостротою для її розв'язання в стінах школи: вимагає в основу нової школи покласти систему виховання цінностей особистості як морально-естетичного осередку вираження її свободи волі станом честі та гідності. Система виховання особистості – абсолютний примат над іншими системами педагогічного супроводу людини. В основу місії виховання взяти думку про те, що сутність сучасної культури планети стає дуальність – збереження гармонії людини з природою, пошук суспільної гармонії з побудовою цивілізації. Попереду – епоха Гармонії. До неї потрібно бути готовими як до давності Життя. Ідея Великої України – ноосферна освіта як поклик синхронізувати Людину і Космос, особистість українця і світ; примноження виробництва мислительної енергії для синергії розвитку в напрямі інноваційного прогресу засобами інноваційної людини на засадах науки й культури в складі духовно зорієнтованої, а від тоді, космічно зрілої соборної особистості Землі. Треба виховувати національний дух – унікальний, особливий різновид свідомості всієї нації. Де б ти не був географічно – ти є українець насамперед. Таке завдання має культивувати до впровадження сучасна освіта.

Первісною основою формування духу завжди були і є глибоке і відчутне усвідомлення кожним своєї власної етнічної належності до великої біосоціальної спільноти. Спочатку, як відомо, це була належність один до одного і єдність походження за духом крові, а потім до цього додалися такі фундаментальні чинники, як рідна земля, рідна мова, звичаї, традиції тощо. Іноді національний дух, і небезпідставно, ототожнюють із національною свідомістю, хоча важливішим видається інше: без високого національного духу немає цілісної нації, сильної держави. Тобто, потенціал нації, народу переважним чином обумовлюється не стільки матеріальними умовами, способом буття, скільки станом, силою національного духу.

Відтак, незаперечним є те, що нині маємо уважніше підійти до того, аби чітко уявити – якою є психологія українства сьогодні, чи зберігся в ньому той національний дух, який має і надалі передаватися наступним поколінням. Лише усвідомлюючи це, ми уникнемо необхідності відповідати на питання – чи бути українцем нацією і чи бути Україні національною Українською державою [3].

Наступає доба профільної освіти. Профільна освіта складає міжшкільну, шкільну й внутрішкільну варіативні побудови змісту освіти, навчальних методів, форм навчальної діяльності тощо. Зміст такої освіти необхідно розглядати як педагогічно адаптований соціальний досвід людства, ототожнений зі структурою людської культури особистісно.

Ноосферна освіта є багатовекторною, багаторівневою за цілепокладанням і організаційно відкритою системою, що діє в складі ноосферної культури на засадах творчої еволюції особистості. Той із каналів ноосферної освіти, який окреслює шлях еволюції Розуму на тлі Космосу, носія якого позначаємо терміном «людина істинна», становить профільна освіта.

Людина – найголовніша проблема ноосфери. Профільна освіта як педагогічна проблема, як на нас, у тому, що

концентрує особистість проективно діяти в житті попереду розглянутими для неї спорідненими аспектами буття, оперуючи ціннісно-смысловими квантами мислительної енергії біосфери в напрямі коеволуції Людини і Природи; це – мисляча свідомість, організатор часу. Профільна освіта знаходить «свою» науку і тим самим оптимізує функціоналізм здобутим потенціалом енергії творення для супроводу індивіду його духовним шляхом в складі людства, а значить уточнює еволюційні процеси в нетрях ойкумени – у біосфері вибудовує наукову свідомість.

Іншими словами – профільна освіта протидіє деградації людства біосфери, формуючи «правильні» начала розвитку ноосфери – цефал (цефало, кефал, кефало; грец. κεφαλή – голова).

За В. Вернадським, усе вирішує людська особистість, а не колектив, еліта країни, а не її демос, і в значній мірі її відродження залежить від невідомих нам законів прояву великих особистостей [15, с. 214].

Смислом життя сучасної Людини є її адаптація до Космосу посередництвом ідентифікації особистісного в соціальному з утворенням синтезу громадянського і професійного світогляду в умовах всезростаючої і все більше очолюваної Розумом ойкумени. Сама Людина є найдинамічнішою адаптивнішою зоною біосфери завдяки здійснюваній нею розумній діяльності, що в епоху ноосфери стає мірою дифузії економічної та фізичної географії, при цьому адаптивно уточнюється стан її екологічного мислення – олюднення біосфери. Яка межа такого олюднення? Від чого треба відмовлятися, а що брати за досвід для майбутніх поколінь – питання для нової школи? А може сам Розум треба поновому вирощувати в епоху Ноосфери – організувати і виховувати? Розум – витвір природи і не може діяти проти-природно. І коли школа вмішується в процес культивування розуму – чи не є це примітивним актом, спотворенням розумності Розуму як емпіричного узагальнення? Емпіричне узагальнення – суб'єктивні інтерпретації існуючого, що пізнається як об'єкт. При цьому в суб'єкта, що належить спостережуваній системі, присутня віра в те, що його відчуття, сприйняття й осмислення не є хибними, цю віру надають йому усвідомлені виміри тенденції. Будь-яка якість в епоху Розуму розпочинається якістю особистості.

Висновки. Щодо української нації – у неї є не тільки локальний географічний вимір (перетин фізичної й економічної географії) – Україна як країна і держава, але й глобальний, і космічний – її тіло, душа і дух. Точка перетину їх – свідомо, мисляча людина. Щоб ставати нацією, етнос має засвоїти людяність як світогляд, а та пробудить його культуру і душевні старання.

У складі ноосферного гуманізму України лежать такі ключові ідеї:

– проектування майбутнього в складі триєдиної освітньої мети-ідеалу «соціальна держава – громадянське суспільство – екологічне мислення» має розпочинатися в умовах системи освіти регіону як суто природної території, де діє державний, регіональний і шкільний компоненти змісту освіти (академічний і прикладний складники);

– система освіти України повинна керуватися рамковим законом про освіту та регіональним освітнім доробком – регіональними освітніми конституціями, а шкільний компонент змісту освіти розробляється на засадах нормативних документів закладу освіти, створеного і координованого громадою в інтересах розвитку конкретної особистості;

– шлях освіти розпочинається як психолого-педагогічна проблема в нетрях особистості, протікає як поліморфізм інтересів (аморфні – широкі – стержньові) в напрямі можливостей їхньої реалізації в суспільній праці як профільність;

– початки пізнання зрощуються правильним зануренням особистості в природу, в життя – умовами екологічної стезини регіону з точками споглядання і вивчення довкілля з можливістю порівняння з ідеалом (мають тенденцію поглиблення навчального матеріалу, реалізують декомпозицію проблеми вдосконалення якості життя на засадах наукового вивчення методу);

– освітянське середовище розвивається за демократичним принципом, де діє дух законів, збалансованість усіх гілок влади на всіх рівнях організації, повага до особистості;

– ноосферна профільна освіта реалізує синтез природного та історичного процесу, враховує темпи формування глобальних демократичних суспільних відносин як синтез праці, розуму і наукової думки споріднено релігійному контексту в інтересах цивілізації;

– свідомість – результат еволюції, її витоки носять геологічне походження, особистісне втілення й колективне застосування: безпосереднє, опосередковане. Світ людини у великій мірі розпочинається в ній самій, конструюється нею і «поселяється» в ній же на завершальному етапі, тому і про профіль навчання наперед усе треба говорити як про протяжність, по якій рухається енергія життя;

– необхідним є нове вмотивування людського життя в якості безсмертя особистості в складі космосу, адже пізнання можливого, усвідомлення необхідного, наукове обґрунтування усвідомленого – одна спільна ідея людей планети Земля;

– освіта – найефективніший засіб, за допомогою якого людина стає Людиною, найкоротша дорога до цивілізації.

Перспективи подальших розвідок не покидають сподівання авторів на те, що скоро в Україні настануть часи, коли освіта виконуватиме проєктивну функцію щодо життєдіяльності людини (по суті компенсаторну), і наш скромний внесок цьому найліпше сприятиме.

Запропоновані підходи до створення концепції ноосферної освіти потребують подальшої деталізації та уточнення.

Список використаних джерел

1. Вернадский В. И. Собрание сочинений : в 24 т. Москва : Наука, 2013.
2. Вознюк О. В. Концепція ноосферної освіти у першому наближенні. *Ноосфера Вернадського, сучасна освіта і наука* : колективна монографія / за наук. ред. А. П. Самодрин. Київ ; Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2021. Т. 1. С. 120–145.
3. Головатий М. Ф. Національний дух українства в контексті метаморфоз соціального буття. *Персонал*. 2009. № 36 (338). 16–22 верес.
4. Козырев Н. А. Избранные труды. Ленинград : Изд-во Лен. университета, 1991. 445 с.
5. Макаренко А. С. Сочинения : в 7 т. Москва, 1958. Т. 7.
6. Рибалка В. В. Мультиперсональний діалог як синергетичний фактор розвитку цивілізації і ноосфери. *Ноосфера Вернадського, сучасна освіта і наука* :

колективна монографія / за наук. ред. А. П. Самодрин. Київ ; Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2022. Т. 2. С. 224–261

7. Рудишин С. Д. Основы биогеохимии : навч. посіб. Київ : Академія, 2013. 248 с.
8. Самодрин А. П., Білик Н. І., Бобер І. М. Школа – педагогічна майстерня ноосфери. *Імідж сучасного педагога*. 2015. № 4 (153). С. 9–13.
9. Самодрин А. П. Концептуалізація світоглядних орієнтирів цивілізаційного шляху України: ноосферний підхід. *Ноосфера Вернадського, сучасна освіта і наука* : колективна монографія / за наук. ред. А. П. Самодрин. Київ ; Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2022. Т. 2. С. 139–161.
10. Скворода Г. С. Твори ; [у 2 т.]. Київ : АТ «Обереги», 1994. Т. 1. 528 с. Т. 2. 480 с.
11. Ткаченко А. В. Професійний розвиток особистості в практиці А. С. Макаренка: історико-педагогічний аспект (1920–1935 рр.) : монографія. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. 342 с.
12. Френе С. Избранные педагогические сочинения. Москва : Прогресс, 1990. 304 с.
13. Цыганенко Г. П. Этимологический словарь русского языка. Киев : Рад. школа, 1989. 511 с.
14. Шакотько В. В. Розвиток змісту освіти школи ноосферної доби. *Ноосфера Вернадського, сучасна освіта і наука* : колективна монографія / за наук. ред. А. П. Самодрин. Київ: Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2022. Т. 2. С. 377–405.
15. Я верю в силу свободной мысли... : письма В. И. Вернадского И. И. Петрункевичу. *Новый мир*. 1989. № 12. С. 204–221.

References

1. Vernadsky, V. I. (2013). *Sobranie sochyneniy [Collected works]* (24 vol.). Moskva: Nauka [in Russian].
2. Vozniuk O. V. (2021). Kontseptsiia noosfernoi osvity u pershomu nablyzheni [The concept of noosphere education in the first approximation]. In A. P. Samodryn (Ed.), *Noosfera Vernadskoho, suchasna osvita i nauka [Vernadsky's noosphere, modern education and science]*: kolektyvna monohrafiia (Vol. 1, pp. 120-145). Kyiv; Kremenchuk: PP Shcherbatykh O. V. [in Ukrainian].
3. Holovaty, M. F. (2009). Natsionalnyi dukh ukrainstva v konteksti metamorfoz sotsialnoho buttia [The national spirit of Ukraine in the context of metamorphoses of social life]. *Personal [Personnel]*, 36 (338) [in Ukrainian].
4. Kozыrev, N. A. (1991). *Izbrannye trudy [Selected writings]*. Leningrad: Izd-vo Len. universiteta [in Russian].
5. Makarenko, A. S. (1958). *Sochineniia [Works]* (Vol. 7). Moskva [in Russian].
6. Rybalka, V. V. (2022). Multipersonalniy dialoh yak synerhetychniy faktor rozvytku tsyvilizatsii i noosfery [Multipersonal dialogue as a synergetic factor in the development of civilization and the noosphere]. In A. P. Samodryn (Ed.), *Noosfera Vernadskoho, suchasna osvita i nauka [Vernadsky's noosphere, modern education and science]*: kolektyvna monohrafiia (pp. 224-261). Kyiv; Kremenchuk: PP Shcherbatykh O. V. [in Ukrainian].
7. Rudyshyn, S. D. (2013). *Osnovy bioheokhimii [Fundamentals of biogeochemistry]*: navch. posibnyk. Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].
8. Samodryn, A. P., Bilyk, N. I., & Bober, I. M. (2015). Shkola – pedahohichna maisternia noosfery [The school is a pedagogical workshop of the noosphere]. *Imidzh suchasnoho pedahoha [The image of a modern teacher]*, 4 (153), 9-13 [in Ukrainian].
9. Samodryn, A. P. (2022). Kontseptualizatsiia svitohliadnykh oriientyryv tsyvilizatsiinoho shliakhu Ukrainy: noosfernyi pidkhid [Conceptualization of worldviews of the civilization path of Ukraine: noosphere approach]. In A. P. Samodryn (Ed.), *Noosfera Vernadskoho, suchasna osvita i nauka [Vernadsky's noosphere, modern education and science]*: kolektyvna monohrafiia (pp. 139-161). Kyiv; Kremenchuk: PP Shcherbatykh O. V. [in Ukrainian].
10. Skovoroda, H. S. (1994). *Tvory [Writings]* (1-2 vol.). Kyiv: Oberehy [in Ukrainian].
11. Tkachenko, A. V. (2013). *Profesiyni rozvytok osobystosti v praktytsi A. S. Makarenka: istoryko-pedahohichnyi aspekt (1920–1935 rr.) [Professional development of personality in the practice of Makarenko: historical and pedagogical aspect (1920-1935)]*: monohrafiia. Poltava: PNPУ imeni V. H. Korolenka [in Ukrainian].
12. Frene, S. (1990). *Izbrannye pedagogicheskie sochineniya [Selected pedagogical writings]*. Moskva: Progress [in Russian].
13. Cyganenko, G. P. (1989). *Etimologicheski slovar russkogo yazyka [Etymological dictionary of the Russian language]*. Kiev: Rad. shkola [in Russian].
14. Shakotko, V. V. (2022). Rozvytok zmistu osvity shkoly noosfernoi doby [Development of the content of education in the school of the noosphere era]. In A. P. Samodryn (Ed.), *Noosfera Vernadskoho, suchasna osvita i nauka [Vernadsky's noosphere, modern education and science]*: kolektyvna monohrafiia (pp. 377-405). Kyiv; Kremenchuk: PP Shcherbatykh O. V. [in Ukrainian].
15. YA verу v silu svobodnoj mysli... : pis'ma V. I. Vernadskogo I. I. Petrunkevichu [I believe in the power of free thought... : letters from V. I. Vernadsky to I. I. Petrunkevich]. (1989). *Novyi mir [New world]*, 2, 204-221 [in Russian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 06.05.2022